

Inskriften har följande utseende:

Möjligen har ristaren med den förvanskade skriften avsett ordet *paradis* n. (med utelämnat i: **ParaDs**), i runskrift belagt på de tre stenarna U 160, 719 samt DR 399 (Bornholm).

Med hänvisning till liknande engelska dopfuntar anser S. A. Hallbäck (*Medeltida dopfuntar i Sjuhäradsbygden*, 1966, s. 54), »att funten i Borgstena, som är unik i trakten, i själva verket är förfärdigad av en engelsman eller av en i England utbildad västsvensk stenhuggerare. Märkligt nog tycks denne icke lämnat ytterligare spår efter sig i vårt land.» Reminiscenserna av runskrift tala för funtmästarens nordiska ursprung. Funten har daterats till 1100-talets slut.

250. Bredareds sn, kyrkan. Nu i Statens historiska museum

Pl. 195

Litteratur: VHAA:s Månadsblad 1903–05, s. 214; E. Ekhoﬀ, *Svenska stavkyrkor* (1914–16), s. 261 f.

Äldre avbildningar: VHAA:s Månadsblad 1903–05; Ekhoﬀ a.a.

I Statens historiska museum förvaras under inv.nr 12.442 en medeltida bokpärm av trä med runinskrift.

Pärmen påträﬀades 1905 under golvet till den stavkyrka, av vilken rester kommo i dagen vid rivningen av Vänga gamla stenkyrka som ägde rum nämnda år. Stenkyrkan anses »vara uppförd i efterreformatorisk tid» (Ekhoﬀ). Fynden av Vg 250 jämte ett helt bokband, en del av ännu en pärm samt några andra inventarier från stavkyrkan, som också lågo under golvet, stödjade dateringen.

Bokpärmen är en skiva av ek, 29,4 cm hög, 20,8 cm bred och 1,5 cm tjock. Vid båda långsidorna finnas skurna hål och kanaler för bind, både ryggbind och kapitalbind, med kvarsittande rester av de läderremmar, som en gång fäste bokblocket vid pärmarna. Dessutom finns vid den ena långsidan en fyrsidig utskärning med fyra stift för ett nu försvunnet beslag till ett spänne. En rest av pergamentklädsel är bevarad i vänstra nedre hörnet. Träpärmen har alltså använts i två olika bokband. I det yngre av dessa har den ursprungliga pärmens snittsida blivit ryggsida. Samtidigt har pärmen fått ett spänne i den nya snittsidan. Se vidare E. Ekhoﬀ, *Svenska stavkyrkor* (1914–16), s. 261 f. (märk dock, att text och bild divergera, på grund av att fig. 341 är felvänd).¹

Längs mitten av pärmens utsida stå åtta runor inskurna i en lodrät rad. Läsningen sker nedifrån och upp. Inskriften är 8,5 cm lång och runorna 4 cm höga.

Inskrift:

bræparrup
5

»Bredared»

Till läsningen: Runorna äro tydliga. Inga skiljetecken förekomma. R. 3 liknar till formen en vedertagen **n**-runa av den äldre typen med dubbelsidig bst, här säkerligen vändruna **æ**. R. 5 är binderuna **ar**; **a**-bistaven är ensidig; två maskhål invid hst längre ner till vänster se skenbart ut som en bst.

¹ Ekhoﬀs uppgift på s. 263, att de »senare kapitalbinden äro snodda garn», är oriktig; de äro av sämskskinn liksom ryggbinden.

Inskriften består av ortnamnet *Bredaryð* Bredared. Till æ-runans form (𐌶) finnas inga västgötska paralleller. I norska medeltida runinskrifter är bruket av 𐌶 respektive 𐌶 för æ- eller e-ljud vacklande. Bland motsvarande danska inskrifter förekommer 𐌶 endast i ett par skånska belägg, DR 136 **peder**, DR 367 **eko**, båda i ord av latinsk härkomst. Efterledens skrivning svarar mot ett fornsvenskt *-ryð*. Av uppgifter under hand från docent Bertil Ejder, som har gjort en omfattande, systematisk undersökning av ortnamnen på *-ryd*, *-rud*, ännu opublicerad, framgår att det i dylika ortnamn för den gamla diftongen *iu* finnas sju svenska belägg med skrivningen *yu* (ett från 1200-talet, sex från 1300-talet) samt två med *yw* och ett med *yo*. Fyra av dessa tio äro västgötska, två belägg på *yu* (*j rostabodaryudh* 1273 SD 2: 654 avskr. † Rostabodaryd, Halna sn, Vadsbo hd; *modhoryudh* 1334 SD 4: 353 Måryd, Beatebergs sn, Vadsbo hd) och ett vardera på *yw* och *yo* (båda hänförande sig till sockennamnet Ryda, Barne hd). Det hittills äldsta belägget på ortnamnet Bredared är *Bedarydh* 1352 SD 6: 385 avskr. I efterleden förekommer y-vokalen ännu under 1500-talet omväxlande med i-, ö- och e-former.

Pärmar av trä voro vanliga till mitten av 1500-talet (Jean Loubier, *Der Bucheinband in alter und neuer Zeit*, Monographien des Kunstgewerbes X, 1904). För dateringen av inskriften äro pärmen båda bindningar av en viss betydelse. Bindningen vid vänstra långsidan är gjord enligt en metod som »anses ha upphört att användas med 1100-talets slut, varefter den andra kom i bruk» (Ekhoﬀ efter Loubier), d. v. s. den yngre metod som har tillämpats i den högra långsidan. På denna dateringsgrund skulle det äldre bokbandet alltså ha kommit till före 1100-talets slut, det yngre efter denna tid. Från den generella dateringsregeln finnas emellertid undantag. Så har den gamla metoden använts ännu i *Donatus burgensium antiquus*, Lüneburgs äldsta stadsbok 1289–1399 (G. Luntowski, *Stadtarchiv und Ratsbücherei Lüneburg*, 1963, onummerad plansch). Vidare förekommer den i ett något defekt psalterium (Oslo univ.bibl.) från Kvikne kyrka i Hedmark, där träpärmens har kyrkans namn ristat med runor och minuskler, »ikke yngre enn 13de årh.» (NIyR 553). Vg 250 tillhör med all säkerhet det äldre bandet, som sålunda har ägts av Bredareds kyrka. I det yngre bandet har pergamentklädseln dolt inskriften och detta troligen avsiktligt, eftersom pärmen, påträffad under golvet till Vänga kyrka, med all säkerhet har omslutit en bok som avståtts till annexkyrkan och begagnats där. Runologiskt sett tillhör inskriften utan tvekan äldre medeltid, och ingenting hindrar, att den är samtidig med bandets tillkomst.